

**МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ З «ОСНОВ ЗДОРОВ'Я»**

О. С. Дождьева

*Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
(м.Харків, Україна)*

E-mail: manonchik1991@gmail.com

**METHODS OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS EVALUATION
OF SECONDARY SCHOOL PUPILS FOR THE SUBJECT
«BASICS OF HEALTH»**

O. S. Dozhdova

V. N. Karazin Kharkiv national university (Kharkiv, Ukraine)

Стаття присвячена проблемі оцінювання навчальних досягнень учнів з предмету «Основ здоров'я». Розглянуто особливості організації розробленої автором методики оцінювання навчальних досягнень з «Основ здоров'я». В її основі лежить положення про рівні засвоєння інформації за Б. Блумом. Стисло охарактеризовано компоненти методики оцінювання. На підставі проведеного тестування робиться висновок про недостатній рівень практичного застосування учнями середньої школи знань, отриманих на уроках з предмету «Основи здоров'я». Аналіз ціннісно-мотиваційної сфери засвідчив зменшення зацікавленості предметом в останніх класах основної школи, порівняно з молодшими класами. Визначено, що представлена методика забезпечує зворотній зв'язок у процесі викладання навчального предмету «Основи здоров'я».

Ключові слова: навчання, здоров'я, оцінювання, тестування, учні, школа, знання.

Постановка проблеми. Оцінювання та контроль здобутих знань, умінь та навичок здавна є невід'ємною частиною педагогічного процесу у всіх навчальних закладах. Багато науковців, діячів освіти розглядали це питання, збирали дані, будували гіпотези, аби якнайкраще зрозуміти, які саме уявлення мають учні про навчальний матеріал, а також як дидактико-методичні інновації відображаються на навчальних досягненнях учнів. Удосконалення методики оцінювання зумовлені переважно переносом акценту з вимірювання обсягу набутих учнем знань на визначення рівня сформованості вмінь і навичок, компетентностей, потребою у диференційованому оцінюванні навчальних досягнень кожного учня.

Система загальної середньої освіти України передбачає 11-річне навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [4]. Державним стандартом базової і повної середньої освіти передбачено викладання різноманітних навчальних дисциплін, у процесі засвоєння яких учні оволодівають систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво, забезпечується їхній інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності [3]. Навчальною дисципліною, що має за мету набуття учнями знань, умінь та навичок у сфері здоров'язбереження, є «Основи здоров'я». Саме оцінюванню навчальних досягнень з вище згаданого предмета і присвячено цю статтю.

Соціолог Керол Г. Вайс вважає, що оцінювання – це систематизований аналіз дій, результатів, які порівнюють із попередньо встановленими планами, програмами та стандартами з метою вдосконалення організації всієї системи, що підлягає оцінюванню [15].

Мета статті – розкрити сутність методики оцінювання навчальних досягнень (МОНД) учнів основної школи з предмету «Основи здоров'я». До завдань статі слід віднести такі: 1) обґрунтувати МОНД; 2) висвітлити організаційні питання реалізації МОНД; 3) розкрити можливості та сфери її застосування.

Виклад основного матеріалу статті. Ефективне оцінювання, доцільність його форм та методів є частиною якісної освіти, інструментом системи керування якістю навчання. Більш того, від дієвості оцінювання, його ефективності залежить успішність вирішення педагогічних задач. Саме тому проблемі контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів присвячена чимала кількість робіт (В. Аванесов, О. Авраменко, О. Андрійчук, Ю. Бабанський, І. Булах, В. Звонніков, Ю. Ковальчук,

Н. Тализіна, М. Челишкова та ін.). Звісно, педагогічна думка в галузі оцінювання навчальних досягнень учнів не стоїть на місці. Чимала кількість педагогів-науковців, освітян-практиків, методистів [9; 11–13] розробляли нові підходи до оцінювання. У всіх цих дослідженнях був зроблений наголос на тому, що кожна оцінювальна процедура має чітко відповідати певним принципам, виконувати окреслені функції, вирішувати завдання, а також відповідати меті, що ставилась перед оцінюванням. І до того ж мінімізувати суб'єктивний вплив учителя на результат оцінювання, щоб зробити контроль навчальних досягнень об'єктивним. Безумовно, для керуванням навчально-пізнавальною діяльністю учнів потрібне незалежне, неупереджене оцінювання, засноване на сучасних педагогічних вимірюваннях учнівської обізнаності з певного предмету. Саме це й зумовлює постійне вдосконалення процедур оцінювання навчальних досягнень учнів.

Шкільний предмет «Основи здоров'я» спрямований на формування культури здоров'я учнів, мотивацію до здорового способу життя та набуття високого рівня валеологічних знань [6]. Валеологічні знання – це комплекс знань про здоров'я людини і всі чинники впливу на нього – біологічні, екологічні, соціальні тощо; норми, навички здорового способу життя (ЗСЖ) та їх трансформація у переконання, інші регулятори практичної валеологічної свідомості і стереотипи поведінки.

Традиційно, виділяють такі методи оцінювання навчальних досягнень учнів [2]:

- 1) усне опитування учнів;
- 2) письмова перевірка знань;
- 3) співбесіда;
- 4) практичні завдання;
- 5) тестування.

Кожен із цих методів має певний властивий йому ступінь суб'єктивізму, що шкодить визначенню реального рівня знань кожного учня. Тим не менш, найбільш неупередженим називають метод тестування, оскільки він передбачає наявність зафіксованого переліку питань та майже завжди чітко встановлені варіанти відповіді (за винятком тестів відкритої форми). Тому для забезпечення незалежності результатів та об'єктивності методика оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи, що представлена у статті, застосовує тестову перевірку знань.

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

Розробка тестових завдань з основ здоров'я базувалась на навчальній програмі для кожного з досліджуваних класів (5–9 класи) основної школи, а також на основі таксономії когнітивних цілей навчання Б. Блума [10; 14]. Науковцем було виділено 6 рівнів засвоєння інформації: знання (відтворення), розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінка (оцінювання), що відображають поетапність та рівневу організацію засвоєння навчального матеріалу. Враховуючи ці відомості, було побудовано тести (тести-сходинки) для учнів основної школи (від 10–11 до 15–16 років) з предмету «Основи здоров'я», що мають чотири рівні у відповідності до основ побудови методики (Таблиця 1).

Таблиця 1

Рівень	Інформація
I рівень	відповідає першому рівню засвоєння інформації за Б. Блумом – відтворення знання (мультивибір відповіді на тест закритого типу)
II рівень	відповідає другому рівню засвоєння знань у таксономії Б. Блума – розуміння (тести на поєднання понять за замістом)
III рівень	відповідає третьому та четвертому рівням засвоєння інформації за Б. Блумом – застосування й аналіз (тести на визначення послідовності дій, алгоритм розв'язання практичних проблем)
IV рівень	відповідає п'ятому та шостому рівням таксономії Б. Блума – синтез та оцінка (ситуаційні задачі)

Відповіді учнів на тестові завдання перевіряють на збіг із правильними або еталонними варіантами, після чого вираховується коефіцієнт правильної відповіді – відношення кількості наданих правильних відповідей до кількості еталонних відповідей. Далі для кожного рівня необхідно знайти коефіцієнт засвоєння знань [1], що відповідає процентному відношенню числа правильних відповідей до кількості запропонованих. Таким чином можна буде наблизитись до визначення реального обсягу знань учнів з предмету «Основи здоров'я».

Важливий компонент МОНД – ціннісно-мотиваційний, реалізація якого базується на тесті кольорових метафор, розробленого психологом А. Еткіндом [7; 8]. В основі тесту лежить кольороасоціативний

експеримент, що передбачає визначення ставлення до певних понять через кольорові асоціації, що тісно пов'язані з емоційними переживаннями кожної людини. Метод кольороасоціативного тестування відрізняється від інших специфічним способом визначення реакції на кольорові стимули. Стимульним матеріалом, за якими відбувається тестування, є набір кольорів М. Люшера [5]. Досліджуваному пропонують співвіднести такі поняття як «моя мати», «мій батько», «який я насправді», «моє майбутнє», «страх», «любов», «радість» та ще низку понять, що відповідає його віку та статусу, із вісьмома кольорами: чорний, фіолетовий, сірий, зелений, червоний, жовтий, синій, коричневий. Після співвіднесення понять і кольорів пропонується розташувати ці кольори в порядку суб'єктивної привабливості. Автором виконана модифікація тесту: було додано специфічні для предмета «Основи здоров'я» поняття «здоров'язбереження», «безпека», «урок основ здоров'я», розширено фракцію шкідливих звичок тощо.

До експерименту з перевірки розробленої методики оцінювання навчальних досягнень з основ здоров'я було залучено 210 учнів основної школи (всі вони є учнями харківських загальноосвітніх навчальних закладів). У ході дослідження за допомогою МОНД вдалося виявити, що III та IV рівнів засвоєння навчального матеріалу з основ здоров'я досягла недостатня кількість учнів, а це у свою чергу свідчить про їхню недостатню здатність до свідомого використання отриманих знань, аналізу й оцінювання ситуацій, де необхідно застосувати набуті знання й уміння здоров'язбережувальної діяльності тощо. На цій основі можна зробити припущення, що на уроках мало уваги приділяється розв'язанню творчих завдань та виконання практичних вправ. Саме виконання подібних завдань давало зниження загальних балів за тестом знань (приблизно на 3–4 бали) у середньому в порівнянні з реальними оцінками в класних журналах відповідних класів.

Результати оцінювання ціннісно-мотиваційного ставлення до вивчення предмета «Основи здоров'я» розкривають певну закономірність: чим старші учасники експериментальної групи, тим частіше ставлення до таких понять як «здоров'язбереження», «безпека», «урок основ здоров'я», «вчитель з основ здоров'я» погіршується (переміщується з перших позицій на п'яту–шосту та в деяких класах – на восьму з восьми можливих). Однак, разом із цим, поняття «моє здоров'я» у всіх класах посідає перше–друге місце, а «хвороба» посідає останні місця. Блок шкідливих звичок розміщений за підрахунком

середніх даних на п'ятому–шостому місцях та асоціюється з чорним кольором, що означає підсвідоме негативне сприйняття шкідливих звичок більшістю учасників експериментальної групи.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Пошук нових методик оцінювання навчальних досягнень зумовлений зміною підходів до контролю навчальних досягнень школярів, його інтегрованого та диференційованого характеру. Розроблена методика оцінювання навчальних досягнень являє собою чотирирівневе тестування знань учнів з основ здоров'я, а також аналіз ціннісно-мотиваційного ставлення до вивчення цього предмету. У ході роботи було виявлено такі переваги даної методики: 1) ґрунтовний підхід до оцінки теоретичної підготовленості учнів, сформованості в них здоров'язбережувальних знань, мотиваційної та емоційної сфер навчання; 2) диференційований підхід до оцінювання – розподіл завдань за рівнями засвоєння знань, що необхідні при їх виконанні; 3) мінімізація суб'єктивного фактору впливу на оцінювання знань; 4) легкість у використанні. Розроблена методика виконує функцію зворотного зв'язку в навчальному процесі з опанування предмету «Основи здоров'я» і допоможе сформувати здоров'язбережувальні вміння школярів на високому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю. К. Бабанский. — М. : Педагогика, 1982. — 192 с.
2. Булах І. Є. Метод контролю та оцінювання рівня знань / І. Є. Булах // Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / за заг. ред. В. Зубка. — К. : Видавничий дім «KM Academia», 1997. — С. 169–186.
3. Державний стандарт базової і середньої загальної освіти [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Про затвердження Державного стандарту початкової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/derj-stand.html>
4. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 28. — ст. 230. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
5. Соломин И. Л. Современные методы психологической экспресс-диагностики и профессионального консультирования / И. Л. Соломин. — СПб. : Речь, 2006. — 279 с.

6. Удовенко М. А. Формування цілісного мислення в процесі вивчення шкільного предмету «Основи здоров'я» як наукова проблема / М. А. Удовенко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць; за заг. ред. проф. В.І.Євдокимова і проф. О.М.Микитюка. — Харків :ХНПУ імені Г.С.Сквороди, 2014. — Вип. 39. — С. 176–182.

7. Эткинд А. М. Цветовой тест отношений / А. М. Эткинд // Общая психодиагностика / под. ред. А. А. Бодалёва, В. В. Столина. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. — С. 221–227.

8. Эткинд А. М. Цветовой тест отношений и его применение в исследовании больных неврозами / А. М. Эткинд // Социально-психологические исследования в психоневрологии. — Л. : НИПНИ им. В. М. Бехтерева, 1980. — С. 110–114.

9. Andrews G. Workshop Evaluation: Old Myths and New Wisdom / G. Andrews // New Directions for Adult and Continuing Education. — 1997. — vol.76. — pp. 71–85.

10. A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives / L. Anderson, D. Krathwohl, P. Airasian and others. — New York : Addison Wesley Longman Inc, 2001. — 264 p.

11. Bissell A. A New Method for Assessing Critical Thinking in the Classroom / A. Bissell, P. Lemons // BioScience. — 2006. — vol.56(1). — p. 66.

12. Ebert-May D. Disciplinary Research Strategies for Assessment of Learning / D. Ebert-May, J. Batzli, H. Lim // BioScience, 2003. — vol. 53(12). — pp. 12–21.

13. Enhancing Student Learning through Effective Formative Feedback / C. Juwah, D. Macfarlane-Dick, B. Matthew and others. — New York, United Kingdom : Higher Education Academy Generic Centre, 2004. — p. 44.

14. Taxonomy of educational objective: the classification of educational goals volumes 1 and 2: cognitive domain/ affective domain / B. S. Bloom, M. D. Englehart, E. J. Furst and others. — London : Longman, 1970. — 208 p.

15. Weiss C. Evaluation: methods for studying programs and policies / C. Weiss — NJ : Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1983. — 665 p.

Дождёва Е. С. Методика оценивания учебных достижений учеников основной школы по «Основам здоровья». Статья посвящена проблеме оценивания знаний учащихся по предмету «Основы здоровья». Рассмотрены особенности организации разработанной автором методики оценивания учебных достижений по «Основам здоровья». В её основе лежит положение об уровнях усвоения информации по Б. Блуму. Кратко охарактеризованы компоненты методики оценивания. На основании проведенного тестирования делается вывод о недостаточном уровне практического применения учащимися основной школы

знаний, полученных на уроках по предмету «Основы здоровья». Анализ ценностно-мотивационной сферы засвидетельствовал уменьшение заинтересованности предметом в последних классах основной школы, по сравнению с младшими классами. Определено, что представленная методика обеспечивает обратную связь в процессе преподавания учебного предмета «Основы здоровья».

Ключевые слова: обучение, здоровье, оценивание, тестирование, ученики, школа, знания.

Dozhdova O. S. Methods of educational achievements evaluation of secondary school pupils for the subject «basics of health». The article discloses some problems of knowledge assessment of such subject as health basics and questions about formation, preservation, strengthening and developing of pupils' health. It is reported that school curriculum has undergone qualitative changes and complemented considerable amount of material which students need to learn. A mention should be made there is an urgent problem of the invention of a unified system or methodology of students' knowledge assessment that would include such assessments as intellectual, operational, active and value-motivational. It is described some questions about levels of assimilation the information. It is analyzed a special test by the author which there was an education analysis of students' of Kharkiv schools as for questions of learning the basics of health and healthy lifestyle on the correct conclusions. It deals with the method of assessment of student achievement is a four-level testing of students' knowledge of basics of health, as well as analysis of value-motivational sphere of studying this subject. Attention is drawn to such a method that performs the function of backward reply of educational process and will help to form pupils' health preserving skills at high level from such subject as basics of health.

Keywords: education, health, evaluation, testing, students, school, knowledge.

REFERENCES

1. Babanskyj Ju. K. Problemy povysheniya efektyvnosti pedagogicheskoy issledovaniy [Problems of increasing the effectiveness of teaching research] / Ju. K. Babanskyj. — M. : Pedagogika, 1982. — 192 s.

2. Bulakh I. Ye. Metod kontrolyu ta otsynivannya rivnya znan [Method of assessment of knowledge] / I. Ye. Bulakh // Suchasni systemy vyshchoyi osvity. — K. : Vydavnychyy dim «KM Academia», 1997. — S. 169–186.

3. Derzhavnyy standart bazovoyi i seredn'oyi zahal'noyi osvity [The State Standard of general secondary education] [Elektronnyy resurs] / Kabinet Ministriv Ukrayiny // Pro zatverdzhennya Derzhavnoho standartu pochatkovoyi seredn'oyi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 23.11.2011 № 1392. — Rezhym dostupu : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/derj-stand.html>

4. Pro zahal'nu serednyu osvitu [On General Secondary Education] : Zakon Ukrainy vid 13.05.1999 r. # 651-XIV [Elektronnyy resurs] // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. — 1999. — # 28. — st. 230. — Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

5. Solomin I. L. Sovremennye metody psihologicheskoy jekspres-dagnostiki i professional'nogo konsul'tirovaniya [Modern methods of psychological rapid diagnosis and professional consultation] / I. L. Solomin. — SPb/ : Rech', 2006. — 279 s.

6. Udovenko M. A. Formuvannya tsilisnogo myslennya v protsesi vyvchennya shkil'nogo predmetu «Osnovy zdorov'ya» yak naukova problema / M. A. Udovenko [Methodology of formation primary school students' health-competence in the process of «health basics» studies] // Zasoby navchal'noyi ta naukovo-doslidnoyi roboty : zb. nauk. prats'; za zah. red. prof. V. I. Yevdokymova i prof. O. M. Mykytyuka. — Kharkiv : KhNPU im. H. S. Skvorody, 2014. — Vyp. 39. — S. 176–182.

7. Etkind A. M. Cvetovoj test otnoshenij [Color test of relations] / A. M. Etkind // Obshhaja psihodiagnostika / pod. red. A. A. Bodaljova, V. V. Stolina. — M. : Izd-vo Mosk. un-ta, 1987. — S. 221–227.

8. Etkind A. M. Cvetovoj test otnoshenij i ego primenenie v issledovanii bol'nyh nevrozami [Color test of relations and its application in the study of patients with neuroses] / A. M. Etkind // Social'no-psihologicheskie issledovanija v psihonevrologii. — L. : NIPNI im. V. M. Behtereva, 1980. — S. 110–114.

9. Andrews G. Workshop Evaluation: Old Myths and New Wisdom / G. Andrews // New Directions for Adult and Continuing Education. — 1997. — vol.76. — pp. 71–85.

10. A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives / L. Anderson, D. Krathwohl, P. Airasian and others. — New York : Addison Wesley Longman Inc, 2001. — 264 p.

11. Bissell A. A New Method for Assessing Critical Thinking in the Classroom / A. Bissell, P. Lemons // BioScience. — 2006. — vol.56(1). — p. 66.

12. Ebert-May D. Disciplinary Research Strategies for Assessment of Learning / D. Ebert-May, J. Batzli, H. Lim // BioScience, 2003. — vol.53(12). — pp. 12–21.

13. Enhancing Student Learning through Effective Formative Feedback / C. Juwah, D. Macfarlane-Dick, B. Matthew and others. — New York, United Kingdom : Higher Education Academy Generic Centre, 2004. — p. 44.

14. Taxonomy of educational objective: the classification of educational goals volumes 1 and 2: cognitive domain/ affective domain / B. S. Bloom, M. D. Englehart, E. J. Furst and others. — London : Longman, 1970. — 208 p.

15. Weiss C. Evaluation: methods for studying programs and policies / C. Weiss — NJ : Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1983. — 665 p.